

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 3 (1938)

Δελτίον ΧΑΕ 4 (1934-1936), Περίοδος Γ'

Σχέσεις των Ρουμανικών ηγεμονιών προς τα κυπριακά μοναστήρια Κύκκου και Μαχαιρά

George CIORAN

doi: [10.12681/dchae.1401](https://doi.org/10.12681/dchae.1401)

Βιβλιογραφική αναφορά:

CIORAN, G. (2013). Σχέσεις των Ρουμανικών ηγεμονιών προς τα κυπριακά μοναστήρια Κύκκου και Μαχαιρά. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 3, μη'-νς'. <https://doi.org/10.12681/dchae.1401>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Σχέσεις των Ρουμανικών ηγεμονιών προς τα
κυπριακά μοναστήρια Κύκκου και Μαχαιριά

George CIORAN

Δελτίον ΧΑΕ 4 (1934-1936), Περίοδος Γ' • Σελ. μη'-νς'

ΑΘΗΝΑ 1938

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Ὑπὸ

GEORGE CIORAN.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΡΟΥΜΑΝΙΚΩΝ ΗΓΕΜΟΝΙΩΝ ΠΡΟΣ ΤΑ ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΜΑΧΑΙΡΑ

Ἐκ τῶν 75 μοναστηρίων¹⁾, τὰ ὅποια ἀνηγέρθησαν ἐν Κύπρῳ, δύο ἔσχον μέχρι σήμερον ὄλως ἐξαιρετικὴν σημασίαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλλ. λαοῦ, τὰ μοναστήρια τοῦ Κύκκου καὶ τοῦ Μαχαιρᾶ, ἀμφοτέρω κτίσματα αὐτοκρατόρων ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Κομνηνῶν²⁾. Συμφώνως πρὸς τὰς μέχρι σήμερον γνωστὰς χρονολογίας διασωθέντων ἐγγράφων, αἱ Ῥουμανικαὶ ἡγεμονίαι εἶχον μετὰ τῶν δύο τούτων μοναστηρίων στενοὺς δεσμούς κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ τὸν ἀρχόμενον ΙΘ' αἰῶνα. Τὸ τοῦτο γεγονός θέλομεν διευκρινίσει κατωτέρω.

α') Μονὴ τοῦ Κύκκου.

1. Ἱστορία τῆς Μονῆς. Τὸ μοναστήριον τοῦ Κύκκου ιδρύθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΑ' αἰῶνος³⁾, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ (1081—1118). Ὁ Κλεόπας Κύκκου παρέχει ὡς χρόνους κτίσεως τοῦ μοναστηρίου τὸ ἔτος 1090⁴⁾. Ὁ προμνημονευθεὶς αὐτοκράτωρ ἐπέτρεψεν εἰς τὸν μοναχὸν Ἡσαΐαν⁵⁾ νὰ κτίσῃ τὸ μοναστήριον τοῦτο ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ὑψωμάτων τοῦ ὄρους «Χιωνίστρα»⁶⁾, παρεχώρησε δὲ εἰς αὐτὸν ἐκ τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀνακτόρων τῆς Κων/πόλεως τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου μέσῳ τοῦ Μιχαὴλ Βουτομίτου, διοικητοῦ τότε τῆς Κύπρου⁷⁾. Αὕτη ἡ εἰκὼν—Θεοτόκος ἡ Κυκκώτισσα—θεωρεῖται κατὰ τὴν παράδοσιν ὡς μία τῶν τριῶν θεομητορικῶν εἰκόνων, τὰς ὁποίας ἐξωγράψισεν ὁ Ἀπόστολος Λουκᾶς⁸⁾.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Κομνηνὸς ἀφιέρωσεν εἰς τὸ μοναστή-

1) Κιτίου Νικόδημος Μυλωνᾶς, Μοναί, Κύπρος. Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείας, Ἀθήναι, σελ. 61 (449).

2) Φιλίππου Γεωργίου, Εἰδήσεις ἱστορικαὶ περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Ἀθήνησι 1875, σελ. 38, 39.

3) Γ. Σωτηρίου, Ἡ Μονὴ Κύκκου ὡς ἱερὸν προσκύνημα. Περιοδικὸν «Ὁ Ἀπόστολος Βαρνάβας», τ. Β' (Ζ') σελ. 432.

4) Κύκκου Κλεόπας, Κύκκου μονή. Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλ., τ. ΙΕ', σελ. 346.

5) Φίλιππος Γεωργίου, ἐνθ. ἀν., σελ. 38.

6) M. Beza, Urme Romanest în Rasariful Ortodox. Bucuresti 1935, p. 61.

7) Περιγραφή τῆς Κύκκου μονῆς. Ἐνετήσιον 1819, σελ. 30.

8) Κιτίου Νικόδημος Μυλωνᾶς, ἐνθ. ἀν. σελ. 61. Φίλιππος Γεωργίου., ἐνθ. ἀν.,

ριον τὰ χωρία Μῆλον, Μηλικούρια καὶ Περιστερῶνα τῆς Λευκωσίας¹⁾, ἐκτὸς δὲ τούτου ἐπρικοδοτήσεν αὐτὸ μὲ πολλὰ δῶρα καὶ προνόμια ἐλευθερίας καὶ ἀπαλλαγῆς φόρων²⁾. Λόγω τῆς φήμης τῆς μνημονευθείσης εἰκόνας, τὸ μοναστήριον Κύκκου κατέστη τόπος προσκυνήματκος τῶν χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι διὰ δωρεῶν ἠύξησαν τὸν πλοῦτον αὐτοῦ. Διάφοροι χριστιανοὶ ἀφιέρωσαν εἰς τὴν Μονὴν ἰδιοκτησίας καὶ ἐκτὸς τῆς νήσου, εἰς: Σμύρνην, Προῦσαν, Ῥωσσίαν, εἰς Κων/πολιν κ.λ.π.³⁾ Ὁ Οἰκοῦμ. Πατριάρχης Διονύσιος ὁ Δ', ὁ Νεόφυτος τῆς Ἀντιοχείας καὶ ὁ Δοσίθεος τῶν Ἱεροσολύμων, ἀπέλυσαν ἐν Κων/πόλει κατὰ μῆνα Δεκέμβριον 1672 γράμμα διὰ τὰ σταυροπηγιακὰ δικαιώματα τοῦ μοναστηρίου⁴⁾, δικαιώματα, τὰ ὅποια εἶναι ἐπικεκυρωμένα ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Σεραφεῖμ τοῦ Β', διὰ τῆς σφραγίδος τοῦ Αὐγούστου 1760⁵⁾, καὶ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Δ', διὰ τοῦ γράμματος ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1815⁶⁾.

Τὸ μοναστήριον Κύκκου ἐκάη τέσσαρας φορὰς τὰ ἔτη: 1365, 1542, 1751, 1813⁷⁾ καὶ ἄλλας τόσας φορὰς ἐπιδιωρῶθη.

2. Σχέσις τῆς Μ. Κύκκου πρὸς τὰς Παριστρίους Ἡγεμονίας. Κατὰ ἸΗ' αἰῶνα αἱ Ῥουμανικαὶ ἡγεμονίαι ἔχουσιν ἡγεμόνας Ἑλληνικῆς καταγωγῆς. Οἱ καλόγηροι ζητοῦσι τὴν συνδρομὴν τῶν ἡγεμόνων τῶν διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ μοναστηρίου Κύκκου.

Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Μαυροκορδάτος, τὸ τρίτον ἡγεμὼν τῆς Μολδαυίας (1748 - 1749), ἐν ἔτει 1748, μηνὶ Ἰουλίῳ 5, ⁸⁾ ἐξέδωκε χρυσόβουλλον, ἔνθα λέγεται: «Ἐξεδόθη Αὐθεντικὸν χρυσόβουλλον εὐεργετήριον γράμμα διοριζόμενον καὶ ἐπιβραβεῦον τῷ ἐν τῇ Ἀγιωτάτῃ Ἀρχιεπισκοπῇ Κύπρου Ἱερῷ Μοναστηρίῳ ἐπ' ὀνόματι τιμωμένῳ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, καὶ ἐπνομαζομένῳ τοῦ Κύκκου, ἔνθα ἡ παρὰ τοῦ Θείου, καὶ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, ἰστορηθεῖσα προσηκόντως, καὶ σεβασμία Εἰκὼν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου Ἐλεοῦσα ἐπικεκλημένη, ὥσπερ τις θησαυ-

Περιγραφή τῆς Κύκκου Μονῆς. Ἐνετίησιν 1819, σ. 20. Γ. Σωτηρίου, Τὰ Βυζαντινὰ Μνημεῖα τῆς Κύπρου. Α' Λεύκωμα. Ἐν Ἀθήναις, 1933. Πίναξ 57, 116.

1) Περιγραφή τῆς Κύκκου μονῆς. Ἐνετίησιν 1819, σ. 31.

2) Φίλιππος Γεωργίου, ἔνθ' ἄν., σ. 38.

3) Γ. Σωτηρίου, Ἡ μονὴ Κύκκου... ἐν τῷ περιοδικῷ «Ὁ Ἀπόστολος Βαρνάβας» τ. Β' (Ζ') σ. 489.

4) Ο. Μ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ Πίνακες. Ἐν Κων/πόλει [1885—1890] σ. 596.

5) Αὐτόθι σ. 659. Περιγραφή τῆς Κύκκου Μονῆς, ἔκδ. 1819, σ. 97—103.

6) Αὐτόθι σ. 652. Περιγραφή τῆς Κύκκου Μονῆς, ἔκδ. 1819 σ. 111—117.

7) Περιγραφή τῆς Κύκκου Μονῆς. Ἐνετίησιν 1819, σ. 30, 39, 68—69, 77. Χρ. Γ. Παντελίδου, Συμπλήρωσις τοῦ καταλόγου τῶν ἡγουμένων τῆς μονῆς Κύκκου. «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», τ. Α' (1924) σ. 251—253.

8) Χαρ. Παπαϊωάννου, Κῶδιξ α'. ἐγγράφων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, ἐν περιοδ. «Φῶς», Λευκωσία, 1911, ἀριθ. 8, σ. 227.

ρός πολύτιμος ἴδρυται, ἐτήσιον δόσιν ἐλέους ἀνά πεντήκοντα γρόσια καθ' ἕκαστον χρόνον ἀπὸ βήματος τοῦ Αὐθεντικοῦ Θρόνου Μολδοβλαχίας, πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐνδiciaτωμένων Πατέρων, καὶ μνημόσυνον ἀκατάπαυστον τῶν ἐλεούντων, καὶ τῶν πολιτευμένων κατὰ τόπον ἐκέισε Χριστιανῶν»¹⁾).

Ὁ ἡγεμὼν Γρηγόριος Γκίκας, ὁ Β' τῆς Οὐγγρο-Βλαχίας, κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἡγεμονίαν (1748—1752) μανθάνει, ὅτι τὸ μοναστήριον Κύκκου εὐρίσκεται εἰς μεγάλην ἔνδειαν «καὶ ἀκούοντας ἡ αὐθεντία μου ὅτι τὸ ρηθὲν Ἱερὸν Μοναστήριον εὐρίσκεται εἰς πολλὴν ἔνδειαν καὶ πτωχείαν», ἀποφασίζει μὲ ὀλόκληρον τὸ ἡγεμονικὸν συμβούλιον διὰ χρυσοβούλλου ἀπὸ 5 Ὀκτωβρίου 1749, ὅπως τὸ Μοναστήριον «διὰ νὰ ἔχη νὰ πέρνη ἔλεος ἀπὸ τὴν ἐμὴν Αὐθεντίαν κατ' ἔτος γρόσια πεντήκοντα»²⁾). Τὸ ἐτήσιον αὐτὸ δῶρον ἐδίδοτο ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἡγεμονικῶν ἀλατορυχείων. Ὁ ἡγεμὼν ἀναθέτει εἰς τὸν ἡγούμενον τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Σπυριδῶνος νὰ εἰσπράττη καὶ νὰ ἀποστέλλῃ εἰς Κύκκον διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ τὸ ποσὸν τοῦτο. Τὰ χρήματα ἔπρεπε νὰ εἰσπράττωνται «ἀπὸ τοὺς καμαράσαδες» τῶν ἀλατορυχείων καὶ νὰ παρέχωνται ἐτησίως εἰς τὸν ἡγούμενον τοῦ Κύκκου κατὰ τὸν μῆνα Μάρτιον, ἐκεῖνος ἔπρεπε νὰ ὑπογράφῃ ἀπόδειξιν παραλαβῆς. Ὁ ἡγεμὼν συνιστᾷ τὴν χρῆσιν τοῦ ποσοῦ «νὰ εἶναι πρὸς σύστασιν καὶ κυβέρνησιν τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου, τῆς ἐμῆς Αὐθεντίας καὶ μακαρίων γονέων μου καὶ πάππων μνημόσυνον αἰώνιον»³⁾). Παρακαλεῖ δὲ διὰ τοῦ χρυσοβούλλου του, ὅπως οἱ ἡγεμόνες, οἱ ὅποιοι μέλλουσι νὰ διαδεχῶσιν εἰς τὸν Θρόνον νὰ ἀνανεώσωσι καὶ νὰ ἐνισχύσωσι τὸ ἔλεος τοῦτο»⁴⁾).

Τὸ ἔτος 1750, ὅτε ἤρχισεν ἡ Ῥωσικὴ κατοχὴ εἰς τὰς Ῥουμανικὰς ἡγεμονίας, ὁ Μολδαυικὸς Θρόνος ἦτο κατειλημμένος ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Ῥακοβίτσα (1749—1753). Οἱ καλόγηροι τοῦ μοναστηρίου Κύκκου ἐπέδειξαν εἰς τὸν νέον ἡγεμόνα τὸ ἀπὸ 5 Ἰουνίου 1743 χρυσόβουλλον τοῦ Κωνσταντίνου Μαυροκορδάτου καὶ παρεκάλεσαν νὰ ἀνανεώσῃ καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκ πενήντα γροσίων γενόμενον δῶρον.⁵⁾ Ὁ Κωνσταντίνος Ῥακοβίτσα, εὐλαβῆς ἡγεμὼν, ἔχων ὑπ' ὄψει

1) Χρυσόβουλλον τοῦ Κωνσταντίνου Ῥακοβίτσα ἡγεμόνος τῆς Μολδαυίας, ἀπολυθὲν τῇ 24 Σεπτ. 1750, ἐν Περιγραφῇ τῆς Μονῆς Κύκκου. Ἐνετίσιον 1819, σ. 106.

2) Περιγραφή τῆς Μονῆς Κύκκου. Ἐνετίσιον 1751, σ. 67—71, ἔκδ. 1819, σ. 104—105.

3, 4) Χρυσόβουλλον τοῦ Γρ. Γκίκα, ἡγεμόνος Μολδοβλαχίας, ἀπὸ 24 Σεπτ. 1750. Πρβλ. Περιγραφὴν Μονῆς Κύκκου, ἔκδ. 1752, σ. 67—71, 1819, σ. 104—106.

5) Χρυσόβουλλον τοῦ Κωνστ. Ῥακοβίτσα, ἡγεμόνος Μολδοβλαχίας, ἀπὸ 24 Σεπτεμβρίου 1750. Πρβλ. Περιγραφὴν τῆς Μονῆς Κύκκου. Ἐνετίσιον 1819, σ. 106—107.

τάς δυσκολίας καί τήν φήμην τοῦ μοναστηρίου, ἀνανέωσε διὰ χρυσοβούλου, ἀπολυθέντος τῆ 24 Σεπτεμβρίου 1750, τὸ ὑπὸ τοῦ προκατόχου τοῦ γενόμενον δῶρον, ἐπιβεβαιώνων αὐτὸ οὕτω: «Τούτου χάριν καὶ ἡμεῖς... διὰ τοῦ παρόντος ἡμετέρου αὐθεντικοῦ χρυσοβούλλου εὐεργετηρίου γράμματος... διοριζόμεθα, καὶ ἀποφαινόμεθα, ὅπως κατ' ὀφειλὴν ἀπαραίτητον, ἔχη ἀπολαμβάνειν τὸ ρηθὲν ἱερὸν Μοναστήριον τοῦ Κύκκου ἀπὸ τοῦ αὐθεντικοῦ ἡμῶν Βήματος, ἀνὰ πεντήκοντα γρόσια κατὰ πᾶν ἔτος, εἰς τὸ διηνεκές, μηδενὸς τὸ παράπαν εἶτε ἐκ τῶν διαδόχων τοῦ ἡμετέρου γένους εἶτε καὶ ἐτέρου ὁποιουδήποτε προσώπου ἀδελφοῦ ἐπέχων τόπον ἀντιλέγοντος, ἢ ἀντιπράττοντος, ἢ ὅλως τολμήσαντος ἀθετῆσαι ἢ παρασαλεῦσαι, καὶ ἀνατρέψαι τὴν διορισθεῖσαν καὶ ἀφιερωθεῖσαν ταύτην ἐτησίαν δόσιν τῶν εἰρημένων ἄσπρων καὶ καταλιπεῖν τὴν Ἁγίαν αὐτὴν Ἐκκλησίαν ἐσπερημένην τῆς ἀναγκαίας καὶ προσηκούσης αὐτῆς ἐπισκέψεως, καὶ περιθάψεως καθὼς ἀρχῆθεν ἐν λόγῳ, καὶ δικαίῳ τρόπῳ διώρισται, ἵνα μὴ τῷ κρίματι τῆς ἱεροσυλίας γένηται ἔνοχος καὶ θεία ὀργὴ ὑπόδικος¹⁾».

Ἡ ἡγεμονία τοῦ Κων. Ῥακοβίτσα διεκόπη τῷ 1753, τοῦ Ματθαίου Γρηγορίου Γκίκα καταλαβόντος τὸν θρόνον τῆς Μολδαβίας τὸ δεύτερον (1753—1756). Κατὰ τὴν δευτέραν αὐτὴν ἡγεμονίαν ὁ Ματθαῖος Γρηγόρ. Γκίκας μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, Γρηγορίου, Γεωργίου καὶ Νικολάου, καὶ τῆ συγκαταθέσει τοῦ ἡγεμονικοῦ συμβουλίου, διὰ χρυσοβούλου, ἀπολυθέντος κατὰ Νοέμβριον 1754, ἀνενέωσε καὶ ἐπεβεβαίωσε τὴν δωρεὰν τῶν 50 γροσίων τὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ Κων. Ῥακοβίτσα: «ἐπιβεβαιοῖ καὶ δι' ἡμετέρου αὐθεντικοῦ χρυσοβούλλου, τὸ διωρισμένον κατ' ἔτος, ἐπιδιδόμενον τῆ ρηθείῃ Μονῆ τοῦ Κύκκου αὐθεντικὸν ἔλεος, καὶ διορίζει ὅπως κατ' ὀφειλὴν ἀπαραίτητον νὰ λαμβάνη τὸ ρηθὲν ἱερὸν Μοναστήριον τοῦ Κύκκου παρὰ τοῦ αὐθεντικοῦ βήματος, κατὰ πᾶν ἔτος ἀσφαλῶς, ἀνὰ πεντήκοντα γρόσια πρὸς σύστασιν καὶ κυβέρνησιν τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου, καὶ πρὸς ἀναψυχὴν καὶ βοήθειαν τῶν ἐν αὐτῷ ἀσκειμένων πατέρων, τῆς δ' ἐμῆς Αὐθεντείας καὶ τῶν μακαρίων γονέων μου, καὶ πάππων μνημόσυνον αἰώνιον»²⁾.

Μετὰ τὴν χρονίαν τοῦ ἀμέσως ἀνωτέρω μνημονευθέντος χρυσοβούλλου δὲν γνωρίζομεν ἐπὶ τῆ βάσει ἀσφαλῶν πηγῶν, ἐὰν αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν Ῥουμανικῶν ἡγεμονιῶν καὶ τοῦ Μοναστηρίου Κύκκου ἐξηκολούθησαν πλέον.

β'. Μονὴ τοῦ Μαχαιρᾶ.

1. Ἱστορία τῆς Μονῆς. Ἡ μονὴ τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ εἶναι

1) Αὐτόθι, σελ. 106 - 107.

2) Αὐτόθι, σελ. 102 - 110.

νβ΄

ή δευτέρα μεταξύ τῶν σπουδαιοτέρων μονῶν τῆς Κύπρου¹⁾. Ἐκτίσθη ἐπὶ Μανουήλ Κομνηνοῦ (1144—1180)² ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἄωου τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας³⁾. Μοναχὸς τις, Νεόφυτος ὀνομαζόμενος, ἤλθεν ἐκ Παλαιστίνης εἰς Κύπρον, φεύγων τοὺς Ἀγαρηνοὺς, καὶ διῆγεν ἀσκητικὴν ζωὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἄωου μετὰ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ ὀνόματι Ἰγνατίου⁴⁾. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νεοφύτου, οἱ μοναχοὶ Ἰγνάτιος καὶ Προκόπιος, μετέβησαν εἰς Κων/πολιν, ὅπου ὁ αὐτοκράτωρ Μανουήλ Κομνηνὸς παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς διὰ χρυσοβούλλου αὐτοκρατορικοῦ τὴν ἄδειαν νὰ κτίσωσι τὸ μοναστήριον. Ἐξ ἐτέρου ὁ αὐτοκράτωρ ἐνίσχυσε τὸ ἱερὸν ἴδρυμα, παρέχων ἐτησίαν ἐπιχορήγησιν 50 τρικεφάλων νομισμάτων, καὶ ἀπῆλλαξε αὐτὸ τῶν φόρων, οἱ ὅποιοι ἐζητοῦντο τότε διὰ τὴν κτίσιν μοναστηρίου.⁵⁾ Ὁ μοναχὸς Νεῖλος, γενόμενος ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου ἀκόμη καθ' ὃν χρόνον ἐζῆ ὁ Ἰγνάτιος, ἀγοράζει τὸ δικαίωμα τῆς σταυροπηγίας παρὰ τοῦ ἐπισκόπου Ταμασίας Νικήτα. Οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες Ἰσαάκιος Ἀγγελος καὶ Ἰσαάκιος Ἀλέξιος Γ' ἐπεβεβαίωσαν τὰ σταυροπηγιακὰ δικαιώματα τοῦ μοναστηρίου καὶ ἐπροικοδότησαν μὲ ἰδιοκτησίας, ἀπαλλάσσοντες αὐτὸ παντὸς φόρου. Οἱ πατριάρχαι Κων/πόλεως Σεραφεῖμ Β' (1757—1761), διὰ τοῦ γράμματος ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1760, καὶ Γεράσιμος Γ' (1795—1797), διὰ γράμματος ἀπὸ 13 Φεβρουαρίου 1795 ἐπεκύρωσεν ἐκ νέου τὰ σταυροπηγιακὰ δικαιώματα τοῦ Μοναστηρίου Μαχαιρᾶ⁶⁾ Τὸ μοναστήριον κατεστράφη καὶ ἀνεκαινίσθη κατ' ἐπανάληψιν⁷⁾.

2. Σχέσις τῆς Μονῆς Μαχαιρᾶ πρὸς τὰς Παριστρίους Ἡγεμονίας. Λήγοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, λόγῳ τῆς μεγάλης οἰκονομικῆς κρίσεως τῆς Κύπρου, τὸ μοναστήριον δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ συντηρῇ τὰ κτίρια καὶ τοὺς μοναχοὺς⁸⁾ Ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου Ἰωαννίκιος (†1796) διὰ νὰ σώσῃ τὴν κατάστασιν ἀπέστειλε πρὸς ζητείαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἀνατολῆς ἄνδρας ἱκανοὺς, ἐφωδιασμένους μὲ γράμματα συστατικά. Διὰ τὰς Παριστρίους ἡγεμονίας ἀνεχώρησεν ἐν ἔτει 1784 ὁ ἀρχιμανδρίτης τοῦ μοναστηρίου Χαράλαμπος, συνο-

1) Α. Κ. Α., Μαχαιρᾶ Μονὴ ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ, τ. ΙΣΤ', σ. 800,

2, 3) Φίλιππος Γεωργίου, ἐνθ' ἄν., σ. 39, 40. Α. Κ. Α., ἐνθ' ἄνωτέρω.

4) Σ. Μενάρδου, Ἡ ἐν Κύπρῳ ἱερὰ Μονὴ τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ, ἐν Πειραιεὶ 1928, σ. 3.

5) Αὐτόθι σ. 6. Φίλιππος Γεωργίου, ἐνθ' ἄν., σ. 39-40.

6) Αὐτόθι.

7) Μ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ Πίνακες, Ἐν Κων/πόλει [1885-90] σ. 562, 675.

8) Φίλιππος Γεωργίου, ἐνθ. ἄν., σ. 39-40. Σ. Μενάρδου, Ἡ ἐν Κύπρῳ ἱερὰ Μονὴ τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ. Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ «Παρνασσοῦ», τ. Ι'. Ἐν Ἀθήναις 1914, σ. 138.

δευόμενος ὑπὸ τοῦ διακόνου Κυπριανοῦ¹⁾. Ὁ διάκονος Κυπριανός, οὗ ἡ δρᾶσις ὑπῆρξε σημαντικὴ κατὰ τὴν ἀποστολὴν αὐτὴν, ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1756, ἐν Στροβίλῳ, χωρίῳ τῆς Λευκωσίας²⁾, ὅπου ὑπάρχει καὶ μετόχιον τοῦ μοναστηρίου Μαχαιρᾶ³⁾. Ἐκ μικρᾶς ἡλικίας εἰσάγεται εἰς τὸ μοναστήριον καὶ ἐν ἔτει 1783 χειροτονεῖται διάκονος. Σπουδάζει ὡς μαθητῆς τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρεως. Μεταβαίνων τῷ 1784 πρὸς ζητείαν εἰς Μολδαυίαν εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸ ἀνθηρότατον κέντρον τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἐν Ἰασίῳ, ὅπου γνωρίζει καὶ τὸν ἡγεμόνα τῆς Μολδαυίας Μιχαὴλ Ῥακοβίτσα (1793—1795). Ἐκτιμηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, κατ'ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἐγένετο ἱερομόναχος, ὀνομασθεὶς καὶ ἱερεὺς τοῦ ἡγεμονικοῦ ναοῦ. Συγχρόνως παρακολουθεῖ καὶ ἀνώτερα μαθήματα ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Σχολείῳ τοῦ Ἰασίου⁴⁾.

Ἐν τούτοις καὶ ὁ Ἀρχιμανδρίτης Χαράλαμπος καὶ ὁ Κυπριανὸς δὲν ἐλησμόνησαν τὸν πρωταρχικὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν καὶ ἐξηκολούθησαν τὸν ἔρανον ὑπὲρ τῆς μονῆς Μαχαιρᾶ.

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1794, ὁ ἡγούμενος Ἰωαννίκιος ἀποστέλλει ἐκ νέου εἰς τὰς Παριστίους ἡγεμονίας «ἄλλους ἱκανωτέρους πράκτορας τῶν δύο ἐν Ἰασίῳ ἐδρευόντων ἱερομονάχων» πρὸς συλλογὴν ἐράνων⁵⁾. Οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ μοναστηρίου φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν τεμάχιον τοῦ τιμίου ξύλου καὶ τεμάχια λειψάνων τῶν Ἁγίων Βαρνάβα, Φιλίππου, Δαμιανοῦ τοῦ ἀναργύρου, Νεοφύτου, Ἐλευθερίου, Χαράλαμπου,⁶⁾ πρὸς τούτοις δὲ καὶ «ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν». Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐζητεῖτο ἐλεημοσύνη παρὰ τῶν Χριστιανῶν τῶν Ρουμανικῶν ἡγεμονιῶν πρὸς ἐξόφλησιν τῶν χρεῶν, τὰ ὅποια εἶχον συναφθῆ χάριν ἐπανορθώσεως τοῦ μοναστηρίου Μαχαιρᾶ, παρακμάσαντος ἐκ καιρικῶν μεταβολῶν. Ἄρχεται δὲ ἡ σχετικὴ ἐγκύκλιος: «οἱ ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν τῆς Μολδαυίας καὶ Οὐγγροβλαχίας διαλάμποντες ἀστέρες πολύφωτοι τοῦ νοητοῦ στερεώματος πανιερώτατοι, Θεοπρόβλητοι καὶ λογιώτατοι Μητροπολίται, ὑπέρτιμοι ἀρχιεπίσκοποι καὶ Θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, γαληνότατοι, καὶ ὀρθοδοξότατοι αὐθένται καὶ ἡγεμόνες, ἀγλαόφωτοι καὶ πνευματορῆτορες διδάσκαλοι, πανοσιώτατοι καθηγούμενοι, ἀρχιμανδρίται καὶ πρωτοσύγγελοι, ὀσιώτατοι ἱερομόναχοι, ἱεροδιάκονοι καὶ μοναχοί.⁷⁾

1) Φίλιππος Γεωργίου, ἐνθ. ἀν., σ. 117.

2) Χρυσ. Α. Παπαδοπούλου, Ἡ Ἑκκλησία τῆς Κύπρου ἐπὶ Τουρκοκρατίας (1571-1878). Ἀθήνησι 1919, σ. 103. Φίλιππος Γεωργίου, ἐνθ' ἀν., σ. 119.

3) Σ. Μενάρδος, ἐνθ' ἀνωτέρω, σ. 139, 152. Χρ. Παπαδόπουλος, ἐνθ' ἀν., σ. 103.

4) Σ. Μενάρδου, Ἡ ἐν Κύπρῳ ἱερὰ Μονὴ τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ. Ἐν Πειραιεῖ 1929, σ. 27. Φίλιππος Γεωργίου, ἐνθ. ἀν., σ. 117.

5) Αὐτόθι, σ. 27.

6) Αὐτόθι, σ. 127 - 129.

7) Αὐτόθι, σ. 27 - 28, 127 - 129.

ὡς ἐπακολούθημα τῆς ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς ταύτης καὶ τῶν μόχθων τοῦ Κυπριανοῦ καὶ τῶν ἄλλων μοναχῶν, οἵτινες ἐστάλησαν ὑπὸ τοῦ μοναστηρίου, ὑπῆρξε τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἡγεμὼν Μιχαὴλ Σοῦτσος ἐξέδωκεν ἐν Ἰασίῳ τῇ 13 Φεβρουαρίου 1795 χρυσόβουλλον, διὰ τοῦ ὁποίου ὀρίζει εἰς τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ βασιλικοῦ μοναστηρίου «τῆς κυρίας Μαχαιράδος» διὰ τὴν ἔνδειαν «τῆς μονῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ εὑρισκομένων πατέρων ἐσχάτην πενίαν», ἐτήσιον βοήθημα ἀπὸ μὲν τῶν αὐθεντικῶν ὀκνῶν γρόσια πεντήκοντα, ἀπὸ δὲ τοῦ βάματος ὁμοίως πεντήκοντα.¹⁾ Ὁ ἡγεμὼν διατάσσει τοὺς «βαμάσιδες καὶ καμαράσιδες» τῶν ὀκνῶν νὰ δίδωσι τὸ ποσὸν τοῦτο ἐτήσιως ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ μοναστηρίου Μαχαιρᾶ καὶ παρακαλεῖ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ ἡγεμόνας νὰ διατηρήσωσι τὴν δωρεάν. Ἀντίγραφον τοῦ χρυσοβούλλου κεῖται ἐν τῷ παλαιῷ κώδικι τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου²⁾.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Χαράλαμπος καὶ Κυπριανὸς ἐπανελθόντες ἐκ Μολδαυίας εἰς Κύπρον τῷ 1802 μὲ πολλὰ δῶρα ἀπήλλαξαν τὸ μοναστήριον δυσβαστάκτων ὑποχρεώσεων καὶ ἐκόσμησαν τὴν ἐκκλησίαν μὲ πολυτελεῆ σκευή⁴⁾.) Καὶ σήμερον τὸ μοναστήριον Μαχαιρᾶ διατηρεῖ πλῆθος ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα συναπεκόμισαν οἱ δύο οὗτοι μοναχοὶ ἐπανελθόντες ἐξ Ἰασίου. Μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων τούτων ὑπάρχουσι δύο πίνακες ἐλαιογραφικοί, κατασκευασθέντες ἐν Μολδαυίᾳ καὶ παριστῶντες τὸν Χαράλαμπον⁵⁾ καὶ τὸν Κυπριανόν, ὁ ὁποῖος τῇ 30 Ὀκτωβρίου 1810 ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου, προώριστο δὲ νὰ ἀποθάνῃ τῇ 9 Ἰουνίου 1821 ὡς μάρτυς τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ πίναξ τοῦ Κυπριανοῦ ὑπῆρξε τὸ πρότυπον διὰ τὰς φωτογραφίας αὐτοῦ, αἱ ὁποῖαι πρὸ πολλοῦ ἔχουσι τεθῆ εἰς κυκλοφορίαν, ἐπίσης καὶ διὰ τὴν ἐκ μαρμάρου προτομὴν, ἣτις ἐτοποθετήθη ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Κύπρου⁶⁾. Καθ' ὁμοίωμα τοῦ πίνακος αὐτοῦ ἔγιναν ἀναπαραστάσεις διὰ τὰ βιβλία τῶν συγγραφέων, οἵτινες ἐνδιέτριψαν περὶ τὸν βίον τοῦ Κυπριανοῦ ὡς ἀρχιεπισκόπου καὶ ἐθνικοῦ μάρτυρος (πρβλ. Λοῖζου Φιλίππου, Τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἐν Κύπρῳ. Τόμος Α', ἐν Λευκωσίᾳ 194, σ. 158. Σίμου Μενάνδρου, Ἡ ἐν Κύπρῳ ἱερὰ Μονὴ τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ. Ἐν Πειραιεὶ 1929. Εἰκῶν 3. Μ. Μπέζα, Ῥουμανικὰ ἴχνη ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἀνατολῇ. Βουκουρέστιον 1935, σελ. 64.) Ἀντίγραφον τοῦ πίνακος,

1) Χρυσ. Παπαδόπουλος, ἐνθ. ἀν., σ. 103.

2) Σ. Μενάρδος, ἐνθ' ἀν. σ. 28. Μ. Μπέζα, ἐνθ' ἀν.

3) Χαρ. Παπαϊωάννου, Κώδιξ α'. ἐγγράφων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου ἐν τῷ περιοδ. «Φῶς», ἐν Λευκωσίᾳ 1911, ἀριθ. 8, σ. 234. Σ. Μενάρδος, ἐνθ' ἀνωτέρῳ, σ. 129 - 141.

4) Φίλιππος, Γεωργίου, ἐνθ. ἀν., σ. 117. Χρυσ. Παπαδόπουλος, ἐνθ. ἀν., σ. 103. Σ. Μενάρδος ἐν Ἐπετηρ. «Παρνασσού», τ. Ι', σ. 142.

5) Σ. Μενάρδος, ἐνθ. ἀν., σ. 139. Μ. Μπέζα, ἐνθ. ἀν., σ. 65.

6) Σ. Μενάρδος, ἐνθ. ἀν. σ. 142.

μικρᾶς ἐπιτυχίας, εὐρίσκεται ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος. Πλὴν τῶν δύο τούτων πινάκων τὸ μοναστήριον φυλάττει ἐκ τῶν ἐκ Μολδαυίας προερχομένων ἀντικειμένων¹⁾ ἐν κυτίῳ ζυθιφένιον διὰ λειψανα· ἔπειτα χρυσοῦν κιβώτιον, φέρον εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ σταυρὸν μετὰ πολυτίμων λίθων καὶ πλαισιούμενον δι' ἐπιγραφῆς: «Τὸ παρὸν γέγονε διὰ δαπάνης Χαραλάμπους Ἀρχιμανδρίτου τοῦ Μαχαιράδος 1795 Μαΐου 30. Γιάσι»·²⁾ ἐπιτάφιον κομψὸν μετ' ἐπιγραφῆς «Ἰδιοκτησία Χαραλάμπους Ἀρχιμανδρίτου 1792³⁾» (βλέπε τὰς ἀναπαραστατικὰς φωτογραφίας ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Μάρκου Μπέζα, Ρουμανικὰ ἴχνη ἐν τῇ Ὁρθόδοξῃ Ἀνατολῇ, Βουκουρέστιον 1935, σελ. 64—65—68—69).

Ἐκ τῶν μουσικῶν κωδίκων τῶν ἐναποκειμένων ἐν τῇ μονῇ Μαχαιρᾶ τρεῖς περιέχουσι σημειώματα μνημονεύοντα τὸν Χαράλαμπον καὶ δύο τὸν Κυπριανόν. Παρέχομεν τοὺς σχετικούς τίτλους καὶ τὰ σημειώματα⁴⁾ τὰ ἀναφερόμενα καὶ εἰς τὴν Ρουμανίαν:

Ἄρ. 1. «Κῶδιξ ἐσταχωμένος. Ἐπὶ τοῦ καλύμματος ὀπισθεν: «Δημητρίου ἱερέως, βιβλιοδέτης 1797. Ἰανουάρ. Ἰάση.»

Ἄρ. 2. «Κῶδιξ ἐσταχωμένος: ἀρχὴ συν θῶ ἀγιω. πάντων των σοιμαδιῶν τῆς μουσικῆς.» Ἐπὶ τοῦ φ. 5^α μεταξὺ εἰκονιζομένου δένδρου:

» Τὸ παρὸν ὑπάρχει	καμοῦ χαραλάμπους
ἀρχιμανδρίτου	μαχαιράδο»

Ἄρ. 4. «Κῶδιξ ἐσταχωμένος: «Ἀρχὴ συν Θεῶ ἀγίω τῶν σιχηρῶν».

Ἐν φ. 1^α κάτωθεν: κυπριανοῦ ἱερομονάχου τοῦ ἐκ τῆς μονῆς μαχαιράδος».

Ἄρ. 5. Κῶδιξ ἑλλιπῆς τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν στάχωσιν. Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τοῦ τελευταίου φύλλου: «Ἐγράφη διὰ χειρὸς Δανιήλ καὶ ἐλαχίστου τῶν ἱερομονάχων τὸ παρὸν στιχιράριον μετὰ πλείστης ἐπιμελείας Ἐνέτησι αψιγ^ω. Ἐν τῇ ῶα διὰ μέλανος καὶ γραφῆς ἀπαραλλάκτου πρὸς τὴν ἄνω: «Κυπριανοῦ ἱερομονάχου τοῦ ἐκ τῆς μονῆς μαχαιράδος» Τὸ σημείωμα τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται ἀμέσως κατωτέρω, ἴσως παρ' ἄλλης χειρὸς.

Ἄρ. 6^α. «Κῶδιξ ἐσταχωμένος. Εἰρμολόγιον Ἐπὶ τοῦ φ. 1^α ἀναγινώσκομεν: «Τὸ παρὸν ὑπάρχει καμοῦ χαραλάμπους ἀρχιμανδρίτου μαχαιράδος».

Ἄρ. 11. «Κῶδιξ μικροῦ σχήματος. Περιέχει τὸ τριώδιον. Ἐν τῇ ἄνω ῶα τοῦ φ. 9^α ἀναγινώσκομεν: «Καὶ τότε· σὺν ἄλλοις χαραλάμπου ἱερομονάχου τοῦ ἐκ τῆς μαχαιράδος ἀρχιμανδρίτου».

1) Μ. Μπέζα, ἐνθ. ἀν., σ. 64-65.

2) Αὐτόθι.

3) Σ. Μενάρδος, ἐν τῇ Ἐπετηρίδι «Παρνασσού», τ. Ι', σ. 139.

4) Σ. Μενάρδος, ἐνθ. ἀν., σ. 165-168.

Ἐπανελθῶν ἐκ Μολδαυίας ὁ Ἀρχιμανδρίτης Χαράλαμπος παρέμεινεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ Μαχαιρᾶ. Ὁ δὲ Κυπριανὸς ἐχειροτονήθη τῷ 1810 ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου· κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1812 ἵδρυσεν Ἑλληνικὸν Σχολεῖον ἐπὶ τοῦ κτήματος τοῦ μοναστηρίου Μαχαιρᾶ¹⁾, ἴσως κατὰ τὸ πρότυπον τῆς ἐν Ἰασίῳ σχολῆς.

Ὅτε τῷ 1802 ὁ ἀρχιμανδρίτης Χαράλαμπος καὶ ὁ Κυπριανὸς ἐπανεκάμψαν εἰς Κύπρον, ὁ μοναχὸς Γρηγόριος ὁ Β', ὁ σύντροφος τοῦ Χαράλαμπου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1794, φαίνεται, ὅτι παρέμεινεν εἰς τὰς Ῥουμανικὰς ἡγεμονίας διὰ τὴν συλλέγη ἐράνουσ. Ἀσθενήσας ἀπεβίωσεν ἐν Μολδαυίᾳ, ὅπου ἀφῆκε πολλὰ δῶρα, ἅτινα εἶχε συλλέξει διὰ τὸ μοναστήριον Μαχαιρᾶ. Κατήγετο ἐκ τοῦ χωρίου Γιόλου τῆς Πάφου.

Τῇ 24 Σεπτεμβρίου 1837 ὁ ἡγούμενος τοῦ Μαχαιρᾶ Μελέτιος παρέχει πληρεξουσιότητα εἰς τὸν Γεώργιον Θεοδοσίου, ἀνεψιὸν πατροθεν τοῦ ἀποθανόντος μοναχοῦ Γρηγορίου, «διὰ τὴν πλεύσιν εἰς Μολδαυίαν καὶ μετακομίση τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν μοναστηρίου συλλεγηθεῖσαν παρὰ τῶν αὐτόθι ἐλεημοσύνῃ» καὶ τὴν «παραλάβη πρῶτον μὲν τὰ ἱερὰ κειμίλια διὰ τῶν ὁποίων ἦν ἐφωδιασμένος ὁ μακαρίτης, ἔπειτα καὶ πᾶσαν τὴν περιουσίαν αὐτοῦ διὰ τὴν μετακομίση ἐν λεπτομερεῖ καταγραφῇ πρὸς τὸ ἱερὸν ἡμῶν μοναστήριον». ²⁾ Δὲν γνωρίζομεν τὰ κατὰ τὴν καθ' ὅλου συλλογὴν ἀφιερωμάτων ἐν Μολδαυίᾳ ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου, οὔτε ποῦ ἀκριβῶς διετηρήθησαν ταῦτα μέχρι τοῦ 1837 οὔτε ἂν ὁ Γεώργιος Θεοδοσίου ἠδυνήθη τὴν μεταβῆ εἰς Μολδαυίαν, ὅπως μετακομίση τὰ ἀφιερώματα εἰς τὴν μονὴν τοῦ Μαχαιρᾶ. Λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὰ συμβάντα τὰ κατὰ καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 κλίνω τὴν πίστευσω, ὅτι διεκόπησαν ἕκτοτε αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν Παριστρίων ἡγεμονιῶν καὶ τῶν δύο Κυπριακῶν μοναστηρίων Κύκκου καὶ Μαχαιρᾶ.

1) Χ. Παπαϊωάννου, ἐνθ. ἀν., σ. 54. Λοῖζου Φιλίππου, Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα ἐν Κύπρῳ, τόμ. Α'. Ἐν Λευκωσίᾳ 1930, σ. 12 - 15.

2) Τὸ σχετικὸν ἔγγραφον ἀνευρέθη ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Μαχαιρᾶ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Μακαρίου Ἰ. Μαχαιρώτου καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἀπόστολος Βαρνάβας», τόμ. Β' (1920) σελ. 314 - 316.